

ОСОБЕНОСТИ НА ПУБЛИЦИСТИЧНИ ТЕКСТОВЕ С ИКОНОМИЧЕСКА ТЕМАТИКА НА НЕМСКИ ЕЗИК В СРАВНЕНИЕ С БЪЛГАРСКИ

Силвия Василева*

Увод

В настоящата статия се представя изследване върху немскоезични публицистични текстове с икономическа тематика. Търси се отговор на въпроса, какви специфики притежават те в немския и българския език в съпоставителен план от текстолингвистична перспектива.

Под икономическа тематика се разбират теми от макроикономическия дискурс, които се явяват най-често в български и германски медии. Изследването има интердисциплинарен характер, защото освен дискурсен и текстов анализ ползва и такъв от словообразуването и синтаксиса.

Научният проблем е обвързан с необходимостта, да бъдат проведени актуални сравнителни изследвания немски-български в областта на публицистичните икономически текстове (при наличието на достатъчно много политически и политическо-социални). Резултатите на това изследване се прилагат в преподаването, а именно за изграждането на рецептивното умение "разбиране при четене" в нива B2 – C1 на Общата европейска езикова рамка.

Цели и задачи

Първоначално се разглежда проблемът за типологизирането на текстовете и според различните дескриптивни се дефинират текстов тип, текстов вид, текстов образец и текстов видов вариант. Прилага се дефиницията на Хайнеман (2000), която определя текстовия вид като "ограничено количество текстови екземпляри със специфични общи черти на различни равнища". Това са графичното оформление, конфигурацията на езиковите средства, съдържателно-тематичните аспекти, условията на ситуацията, комуникативните функции.

Представят се също така и различни класификации на медийните текстове, например групирането на Люгерс (1995) на такива с акцент върху информацията, с акцент върху мнението, подбуждащи, инструктивно-информиращи,

* Силвия Василева, старши преподавател, катедра "Чужди езици и приложна лингвистика", УНСС, email: s.vasilyeva@unwe.bg

ориентирани към контакт. Към нея се добавя и теорията на Бринкер (Brinker, 2010) за функционално-ориентираното класифициране на текстовите видове. Още по-важни за създаването на настоящия модел за анализ се явява принципът на Бринкер за разделянето на текстовете според разгръщането на темата: дескриптивни, експликативни, наративни и аргументативни.

Във връзка с тематичната насоченост по-нататък в изследването се разглежда проблемът за специализираността и как тя намира израз в публицистиката. Цитират се и после се подлагат на сравнение дефинициите на Булман и Фарнс (Buhlmann, Farns, 2000), Пелка (Pelka, 1989), както и тази на Флук (Fluck, 1997).

Особено важни са вертикалните и хоризонталните разслоявания, които Булман и Фарнс (2000) съчетават с текстовите видове. Тук се използва тяхното разделяне според степента на специализираност въз основа на дела на специализираната лексика: между 12% и 18% ниска, (неспециализирани медии), от 15% до 25% (средна: академичен учебник, научно-популярни статии) и над 25% (висока: упътвания, предписания, наредби и др.).

Друга класификация, която се отнася до специализираните текстове е тази на Маркус Хунт (Hundt, 2000). При него се явяват опосредстващите текстове, с една предимно информационна функция, често в комбинация с апелативна функция. Опосредстващите текстове са медийни текстове, но и такива от учебниците или лекциите, което (в противоречие с Булман и Фарнс) би означавало, че те не са специализирани текстове.

Тема и разгръщане на темата

По-нататък се разглежда как се определя тематиката на икономическите текстове в пресата с помощта на предложените от Булман и Фарнс опорни точки на план за строеж на текста: **резултат от развитието, източник, сравнение с предишен период, причини за промяната, акционери (събрание на акционерите), съотношение произведена продукция – капацитет – цени – печалба, планирани инвестиции и крайни цели.**

Въвежда се понятието тематично равнище като база за сравнение в анализа. То може да се изгради според три принципа: 1. Подемание на темата. 2. Извеждане на темата 3. Съчетаемост. Според Бринкер (2010) разгръщането на темата до пълното съдържание на текста може да се представи като връзки или съчетания от релационни, логико-семантично дефиниращи се категории, които експлицират вътрешните връзки между частите на изречението, изразени в отделни части на текста, с едно тематично ядро.

Освен на групирането в дескриптивни, наративни, експликативни и аргументативни текстове, голямо внимание се обръща и на *questio, explanans, explanandum und argumentativer questio*. Става ясно, че текстовете с информационна функция имат преобладаващо дескриптивно разгръщане на тема-

та, аргументативните – разгръщане чрез теза – аргументи. И в двата вида се срещат експликативни елементи.

Освен това се разглеждат и индикаторите на функцията на темата както и тяхната субординация: перформативни формули, видове изречения, модални частици както и пропозиции.

Като основни белези на специализираните текстове или такива с тематична насоченост без да са специализирани се разглеждат и понятията за термин и тези за нетерминологизирана специализирана лексика. Те определят темата и като денотати (носители на референтна връзка) се подчиняват на определени закономерности. Затова тук намират място и техните характеристики: отнесеност към дисциплината (*Fachbezogenheit*), понятийност (*Begrifflichkeit*), точност (*Exaktheit*), краткост (*Knappheit*), еднозначност (*Eindeutigkeit*), самостоятелност (*Selbstdeutigkeit*) и обхватна и абсолютна неутралност.

В изследването се разглежда и позицията на Флук (1997), който разбира думата като термин, ако тя има дефиниция. Споменават се полисемията, синонимията и други многобройни тенденции в словообразуването, които релативират терминологизирането. Медийните текстове засилват тази тенденция и ускоряват детерминологизирането. Още повече, че в икономическите дисциплини на този процес се противопоставят многобройни икономически школи, хетерогенност на специализираните области и различни функции на текстовете. В настоящото изследване се концентрираме в следните особености на лексиката:

- Терминологизирана специализирана лексика (*Terminologisierte Fachwörter*);
- Нетерминологизирана специализирана лексика (*Nichtterminologisierte Fachwörter*);
- Оказионализми (*Okkasionalismen*);
- Съкращения (*Abkürzungen*);
- Висока честотност на сложните съществителни и дериватите (*Hohe Frequenz von Zusammensetzungen und Ableitungen*);
- Конверсия (*Konversion*);
- Метафори, образни и експресивни сравнения (*Metapher, bildhafte und expressive Vergleiche*);
- Функционални глаголи (*Funktionsverben*);
- *Präpositionalkonstruktionen* (предложни конструкции).

Текстовете се класифицират както следва:

1. Дескриптивна кратка икономическа новина.
2. Дескриптивна разширена икономическа новина с експликативни елементи.
3. Аргументативен и аргументативно-експликативен коментар.

Приема се, че при създаването на публицистични текстове с икономическа тематика съществуват прилики в немския и в българския по отношение на:

1. Тематичната кохерентност.
2. Съдържателната и логическата структура.
3. Лексикално-семантичните особености на дисциплината.

Съществуващите разлики се дължат на традицията и на съответната лингвистична културна традиция и влияят на следното:

1. Разгръщане на темата.
2. Лексикално-семантичната структура във формално-езиковия израз на денотатите
3. Цитирането на източници.

По отношение на метода на работа текстовете се анализират като цялостни самостоятелни езикови структури. Те са средство за предаване на информация по определен информационен канал от емитент към реципиент в процес на обществен дискурс. Чрез дескриптивния текстов анализ се цели да се отрие пресечната точка между текстов вид, неговата реализация и неговите функции, а след това и проявяването на тези три аспекта в публицистични текстове с икономическа тематика.

Текстовете са анализирани по следния модифициран модел:

1. Ситуиране на текста:	брой думи, подзаглавие, лийд, вътрешнотекстово(и) заглавие(я);
	източник; автор, локална и темпорална ориентация; иконичност
	медия.
2. Разгръщане на темата и план на главната тема и подтемите:	Дескриптивно
	Аргументативно Експликативно
3. Функция на текста и индикатори:	Главна: и второстепенни:
	3.1. експлицитно изразени индикатори без отношение на емитента към съдържанието 3.2. експлицитно изразени индикатори с отношение на емитента към съдържанието 3.3. контекстуални индикатори
3. Какво е подемането на темата и какви са езиковите средства за изразяване на денотатите?	4.1. Денотати (носители на референтната връзка) 4.2. Езикови особености на денотатите:

4. Подемание на темата	4.2.1. рекурентност
	4.2.2. синонимия
5. Каква е степента на специализираност?	4.2.3. метонимия
	4.2.4. словообразователен тип
	5. Степен на специализираност:
	5.1. лексикални особености
	5.2. синтактични особености
	5.3. свързващи думи

За да се отговори на поставените въпроси и да се решат задачите, се използва текстов корпус с общо 10 819 думи от немскоезични седмичници, специализирани списания и магазинни списания и с 8 592 думи от български ежедневници и икономически блокове.

Резултати и корпус

Достъпът до немскоезични медии стана възможен чрез Genios.de – база данни от многобройни немскоезични всекидневници и седмичници, където търсенето се извършва по теми, ключови думи и издания. Работи се със следните медии: *Spiegel online*, *Harward Business Manager*, *Neue Züricher Zeitung*, *Süddeutsche Zeitung*, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, *Frankfurter Rundschau*, *Handelsblatt*, *Börsenzeitung*, *TZ*. Текстовете са от различни времеви периоди както следва: 1997 – 1, 2004 – 1, 2007 – 1, 2008 – 1, 2009 – 3, 2011 – 4, 2010 – 5, 2012 – 3, 2013 – 2014 – 5.

Българските текстове са от седмичния вестник (междувременно седмично магазинно списание) *Kapital*, от всекидневниците *Kapital daily*, *Dnevnik*, както и от блокове на икономически теми. Времевият период обхваща: 2007 – 1, 2013 – 11, 2014 – 6.

В таблицата на обобщените резултати са представени подробно разгледаните специфики като в съпоставителен план са изброени преобладаващите тематични макродискурси за определен времеви период. Според категориите на анализа е изложена информация за видовете текстове според разгръщането на темата, за структурно-езиковите особености и степента на специализираност, както и за комуникационния канал с неговите емитент и реципиент. Интересна е информацията за носителите на референтна връзка (денотати) от една страна, защото те са представители на тематичния израз и подтемите (често броят на подтемите съответства на броя на денотатите), от друга – защото разгръщайки темата те биват представени чрез синоними и описания: *mehr als 41 Millionen Erwerbstätige – rund 41,0 Millionen Personen mit Wohnort in Deutschland erwerbstätig – um 535.000 Personen oder 1,3% –*

die Zahl der Erwerbstätigen (Nachrichten aus Deutschland, 5.1.2012) и в един текст на български: "Лада" – АвтоВАЗ – руският автомобилен строител – концернът (Продажбите на "Лада" са намалени с над 12% през миналата година, (Български информационен бизнеспортал посетен на: 06.01.2014.)

Най-висока степен на специализираност показват дескриптивните текстове на двата езика, по-висока на немски (3,19% – 9,43%) спрямо български от същия вид (1% – 5,58%). И в двата езика най-ясно е изразена информационната им функция, като според вида им тя може и да се подчини на персуазивната и апелативната функции.

Изводи. Прилагане в специализираното чуждоезиково обучение

Резултатите от изследването са приложими както в преводаческата практика, преподаването/изучаването на немски език в общ аспект така и в специализираното чуждоезиково обучение. Описването и сравняването на текстолингвистичните особености и на двата езика дават възможност да се изготвят разнообразни дидактически задачи и упражнения за глобално, селективно и детайлизирано разбиране при четене на нива B2 и C1 от Общата европейска езикова рамка. Така например методът на номиналната резюмираща парафраза на ван Дайк в изготвените планове може да се използва успешно при:

- резюмиране на съдържанието от немски на български и от български на немски език след прочетен текст (ниво C1 – умение превод);
- задача за вярно/грешно (B1 – B2);
- липвсащо междутекстово заглавие (B2);
- задача за трансформиране във вербален израз или изречение (B2);
- отворени въпроси към съдържанието;
- текст с празни места с предварително зададени варианти B1 – B2)
- други подобни упражнения от типологията за съответното ниво на развиване на уменията за четене.

В курс по специализиран превод вниманието би се насочило към термините и нетерминологизираната специализирана лексика. Евентуални затруднения тук биха могли да възникнат поради недостатъчен контекст или ситуативна автентичност. Проследяването на денотатите подготвя учещия за работа с терминологични понятия и е добра база за изготвяне на упражнения за употреба на:

- синоними и описване на значението, както и разграничаването между двете;
- работа с тематични полета и тематично свързани понятия;
- изработване на терминологични банки в ограничени размери;
- задачи за групиране и класифициране на словообразователни типове и на двата езика.

Приложение: Таблица на обобщените резултати.

	ТЕКСТ				
Аспект и категори на анализа	Дескриптивни Дескриптивни с ед. или множество експл. елементи	експликативно- дескриптивни	Аргументативно- експликативни		
Ситуация	Област на комуникация: публична Медия (медиян канал): масови средства за осведомяване, ежедневник, специализирани магазинни издания Специализирана област: икономическа публицистика Функция: Информиране Целева група: икономисти, делови хора, акционери, инвеститори				
Социо- лингвистичен аспект	Съставител (емитент): автор, журналист, новинарска агенция Експерт: изпълнителен директор, мениджър, представител на съсловна организация Реципиент: читателска група от икономисти, делови хора, акционери, инвеститори				
Тема	български	немски	български	немски	
	1. пазар и продажби 2. състояние предприяти е	1. конюнтура	1. състояние на предприяти е 2. конюнтура	1. национално стопанство 2. бранш 1. конюнтура 2. пазар	
Разгръщане на темата	дескриптивно	Дескриптивно с експликативни елементи		Аргументативно и аргументативно- експликативно	

Продължение

Разгръщане чрез:	Questio (отговори на въпросите „Кой“, „Какво“, „Къде“, ...)		Questio и Explanans Explanandum Експланас + експланандум		Теза/антитеза Аргументи – контрааргументи заключения	
	немски	български	немски	български	немски	български
Езиково-структурни особености	опр. член Композита Несъгласувани опр. Прости изречения Съкращения числителни – предложни конструкции	Членув. форми устойчиви сл съчетания (съглас. и несъгласувани) страдателен. залог, безсъюзно свързване, числителни, предложни констр., изброяване прости и сл. съчинени разказни изречения	оказионализми Функционални глаголи Съгласувани и несъгласу- вани опред., композиц., съкращения, цитати на експерти Безсъюзно свързване: Числителни	Устойчиви сл. съчетания Несъгл. опр. Експресивни Заглавия Степенуване на прил. Числителни, Прости и Сложни съставни Условно, преизказано н.	Номинален стил, предимно прости изречения Риторични въпроси Ирония, фразеологизми Безсъюзно свързване	Устойчиви сл. съчетания съгласувани и Несъгласувани опр. Устен изказ, ирония възклицателни изречения Преизказно условно наклонение
Степен на специали- зираност	Немски 3,19% - 9,43%	български 1,00 - 5,58%	немски 1,14% - 4,91	български 0,12% - 3,55%	немски 1,59% - 6,09%	български 2,50% - 4,50%
Иконичност (инфо-графика, снимка)	да	да	да	да	да	да
Функция	Главна: информационна Второстепенна: персуазивна и апелативна					
Видове текстове и разновидности	Кратка информация (информационна бележка)	Разширена информация		коментар		

Референции:

- Brinker, K., (2010), Linguistische Textanalyse. Eine Einführung in Grundbegriffen und Methoden, Erich Schmidt Verlag, Berlin.
- Buhlmann, R., Fearn, A., (2000), Handbuch Fachsprachenunterricht, UTB W. Fink, Berlin/München.
- Lüder, Heinz-Helmut, (1995), Pressesprache, De Gryter, Berlin.
- Pelka, R., Mohn, D., (1989), Fachsprachen. Eine Einführung, Verlag Niemayer, München.
- Fluck, Hans-Rüdiger, (1997), Fachdeutsch in Naturwissenschaft und Technik, UTW, Heidelberg.
- Heinemann, W., (2000), "Textsorte-Textmuster-Texttyp", In: Brinker, K., Antos, G., Heinemann, W. (Hrsg.) Text- und Gesprächslinguistik. 1. Halbband. De Gryter, Berlin. pp.513-516.
- Hunt, M., (2000), Textsorten des Bereichs Wirtschaft und Handel. In: Brinker, K., Antos, G., Heinemann, W. (Hrsg.) Text- und Gesprächslinguistik. 1. Halbband. De Gryter, Berlin, pp 642 -658.

ОСОБЕНОСТИ НА ПУБЛИЦИСТИЧНИ ТЕКСТОВЕ С ИКОНОМИЧЕСКА ТЕМАТИКА НА НЕМСКИ ЕЗИК В СРАВНЕНИЕ С БЪЛГАРСКИ

Резюме

Предмет на изследването са публицистични икономически текстове на двата езика, а обекта – съпоставителният им анализ. Целта е изследване на спецификите им с оглед прилагането им в специализираното чуждоезиково обучение. Чрез изработен модел за текстолингвистичен анализ се установяват функцията на текстовете, начина на подемане и разгръщане на темата, особеностите на денотатите (носителите на референтна връзка), както и начина на изразяване на специализираността в информационната структура. Текстовете се разделят на дескриптивни, експликативни и аргументативни. В двата езика съществуват прилики по отношение на кохерентността, съдържателността и логико-семантичната структура при изразяване на специализираността и разлики, които влияят на разгръщането на темата и композицията на текста, изразяването на денотатите и цитирането на източници.

Ключови думи: Немски икономически журналистически текстове, текстови езикови модели, функция, нов текстов лингвистичен модел

JEL: A 20

SPECIFICITY OF JOURNALISTIC TEXTS ON ECONOMIC TOPICS IN THE GERMAN LANGUAGE COMPARED TO BULGARIAN TEXTS

Silvia Vasileva*

Abstract

The article presents research work on the similarities and differences of Bulgarian and German economic journalistic texts. It starts by analysing textlinguistic models to determine the kind, type, and genre of the text and focuses on those which are defined by the function of the text and the way the topic is developed. At the same time the problem of "specialized text" and its percentage has been solved. The constituent elements of "specializedness" are revealed in detail: terminology, non-terminology specialized vocabulary, and various lexico-semantic features. Depending on the topic development the texts are grouped into descriptive, descriptive with explicative elements, argumentative and argumentative-explicative, which are comparable according to a textlinguistic model in both languages.

Key words: German economic journalistic texts, textlinguistic models, function, new textlinguistic model

JEL: A 20

* Silvia Vasileva, Senior Lecturer, Department of Foreign Languages and Applied Linguistics, UNWE, email: s.vasilyeva@unwe.bg